

БАЗОВІ ІНДИКАТОРИ СТАНУ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ І РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСТВА У КРАЇНАХ – ЧЛЕНАХ ЄС

BASIC INDICATORS OF AGRICULTURAL PRODUCTION AND FARMING DEVELOPMENT IN THE EU MEMBER STATES

Павленко О.М.

кандидат економічних наук,
докторант кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9735-2478>

Pavlenko Oleksiy

National University of Life and Environmental Sciences

Сільське господарство хоч і не є основною галуззю економіки Європейського Союзу, проте відіграє важливу роль у господарстві організації та країн-членів. Стан розвитку сільського господарства у різних країнах ЄС залежить від різних факторів, які можуть впливати і на стан виробництва сільськогосподарської продукції. Тому мета роботи полягала у проведенні аналізу базових індикаторів стану виробництва сільськогосподарської продукції і розвитку фермерства в країнах-членах ЄС. Було важливо навести основні базові індикатори стану виробництва аграрної продукції та розглянути їх у контексті країн-учасниць Європейського Союзу. Спершу проведено аналіз стану розвитку сільського господарства в ЄС в цілому. Наведено загальні риси сільського господарства Європейського Союзу. Зазначено економічні базові індикатори стану виробництва сільськогосподарської продукції. Базовими індикаторами стану виробництва сільськогосподарської продукції і розвитку фермерства у країнах-членах ЄС можемо вважати такі показники, як: частка сільського господарства в економіці країни, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, інтенсивність виробництва сільськогосподарської продукції в країні. Проведено аналіз наведених базових індикаторів та визначено загальні особливості стану виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку фермерства у країнах – членах Європейського Союзу. Дослідження має важливе значення для подальшого вивчення обраного питання.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, фермерство, Європейський Союз, сільське господарство, базові індикатори.

One of the most relevant areas of research on the European Union's economy is the study of the peculiarities of agricultural development. Although agriculture is not the main sector of the European Union's economy, it plays an important role in the economy of the organisation and its member states. The state of agricultural development in different EU countries depends on various factors that may also affect the state of agricultural production. Therefore, the aim of this paper was to analyse the basic indicators of agricultural production in the EU member states. It was important to present the main basic indicators of the state of agricultural production and farming development and to consider them in the context of the EU member states. The study is based on an analysis of relevant scientific articles by Ukrainian and foreign scholars, as well as up-to-date statistical materials. First, the author analyses the state of agricultural development in the EU as a whole. The general features of agriculture in the European Union are presented. The economic basic indicators of the state of agricultural production are outlined. The basic indicators of the state of agricultural production and farming development in the European Union member states can be considered such indicators as: the share of agriculture in the country's economy, the volume of agricultural production, and the intensity of agricultural production in the country. The article analyses these basic indicators and identifies general features of the state of agricultural production and development of farming in the European Union member states. The research is important for further study of the chosen issue. The results obtained can be used in the process of further research on the state of agricultural production and farming development both in the context of the European Union and in Ukraine. Future research should continue to examine agricultural production and farming trends within the European Union, with an emphasis on identifying specific socio-economic, environmental, and technological factors that shape this sector. In addition, it will be vital to evaluate the effectiveness of existing EU agricultural policies and to recommend tailored measures that could enhance productivity, sustainability, and economic resilience across diverse agricultural regions in the Union.

Keywords: agricultural products, farming, European Union, agriculture, basic indicators.

Постановка проблеми. Сільське господарство посідає чільне місце в економіці багатьох країн Європейського Союзу. Завдяки наявності усіх необхідних ресурсів для розвитку окремих галузей сільського господарства, країни ЄС мають можливість самостійно забезпечувати себе та інші країни необхідною аграрною продукцією. Крім того, у межах Європейського Союзу впроваджується Спільна аграрна політика (СПП), яка є однією з найбільш важливих та найбільш витратних сфер діяльності ЄС, оскільки на неї спрямовується понад 40 % бюджету організації. Основними завданнями є забезпечення прийняттого рівня життя фермерам, а споживачам – якісних харчових продуктів, які мають справедливу вартість. Організовується спільний ринок сільськогосподарської продукції, застосовуються принципи єдиних цін, фінансової солідарності та переваги Спільності. Усе це сприяє активному розвитку сільського господарства поруч із впровадженням інновацій у вигляді покращення підходів до виробництва аграрної продукції, розвитку аграрного ринку, землекористування тощо. У загальному, виробництво сільськогосподарської продукції у країнах-членах ЄС перебуває на достатньо високому рівні, а країни завдяки розвитку спільного ринку мають можливість вільно експортувати та імпортувати аграрну продукцію. Проте, на стан виробництва сільськогосподарської продукції у країнах-членах ЄС можуть впливати різні фактори, які викликають деякі зміни в обсягах виробництва та їх нерівномірний розподіл. У зв'язку з цим, виникає необхідність у дослідженні стану виробництва сільськогосподарської продукції в ЄС шляхом розгляду базових індикаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розвитку сільського господарства в ЄС хвилюють багатьох українських та закордонних науковців. У праці С.В. П'ясецької-Устич висвітлено питання генезису Спільної аграрної політики Європейського Союзу [1]. Е.А. Кірєєва та Д.Л. Костюченко розглянули особливості розвитку сільських територій у країнах Європейського Союзу [2]. О. Альбеценко, у свою чергу, дослідив такий аспект розвитку сільського господарства в ЄС, як забезпечення сталого розвитку аграрного сектора сільських територій [3]. Також у працях закордонних науковців висвітлено деякі особливості розвитку сільського господарства в ЄС. Дослідники на чолі з А. Новак провели аналіз диверсифікації рівня розвитку сільського господарства в країнах-учасницях Європейського Союзу [4]. Також А. Адрейовська та Й. Глова проаналізували сталість ферм у країнах ЄС у контексті показників доходу [5]. У наведених дослідженнях не наводиться інформація щодо базових індикаторів стану виробництва сільськогосподарської продукції і розвитку фермерства у країнах-членах ЄС у країнах ЄС. Частково це питання у контексті

України розглядається у статті О. І. Котикової та А. В. Богославської, яка присвячена економічним індикаторам сільськогосподарського землекористування [6]. Враховуючи це, дане питання потребує більш детального аналізу.

Постановка завдання. Мета статті полягає у проведенні аналізу базових індикаторів стану виробництва сільськогосподарської продукції в країнах-членах ЄС. У роботі важливо навести основні базові індикатори стану виробництва аграрної продукції і розвитку фермерства та розглянути їх у контексті країн-учасниць Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство – один з найдавніших секторів господарства в Європейському Союзі. Попри те, що цей сектор посідає лише 1,4 % від загального ВВП ЄС та приносить у ВВП 215,5 млрд євро за рік згідно з даними 2022 року, його місце у господарстві блоку є особливо важливим. Крім того, у сільському господарстві в ЄС зайнято лише 4,2 % від усього показника працевдатності у Європейському Союзі. Найбільшими роботодавцями є Румунія, де зайнято 1,76 млн населення, та Польща, де працює 1,46 мільйонів громадян. Разом з тим, враховуючи те, що сільське господарство є сезонною зайнятістю, робоча сила, зайнята у цій галузі, за деякими підрахунками складає близько 17 млн осіб. Площа сільськогосподарських земель, зайнятих у аграрному секторі, складає 157 млн га, які розподілені між 9,1 млн господарств, що характеризується нерівномірним розподілом [7].

Наступна особливість розвитку сільського господарства в ЄС та, відповідно, виробництва аграрної продукції, полягає у існуванні Спільної аграрної політики, яка поширюється на країни ЄС та забезпечує стабільний розвиток даної галузі. Мета Спільної аграрної політики полягає у збереженні економічного сектора, який має нестандартні інституційні та соціальні риси, є соціально та економічно неоднорідним та заснований на праці членів родини і сімейних фермах, тим самим не даючи змогу запровадити тут принципи промислового виробництва та конкурентних ринків. Спільна аграрна політика постійно розвивається, сприяючи модернізації сільського господарства в Європейському Союзі [1].

Найбільшими виробниками сільськогосподарської продукції в ЄС є (рис. 1).

Підкреслимо, що не дивлячись на те, що сільське господарство не є основним сектором господарства в ЄС, його розвиток є пріоритетним напрямом політики усього Європейського Союзу. Тому важливим є забезпечення постійного покращення процесу виробництва сільськогосподарської продукції та його стабільного обсягу. Тож розвиток сільського господарства в ЄС супроводжується достатнім виробництвом аграрної продукції, що відповідає потребам населення.

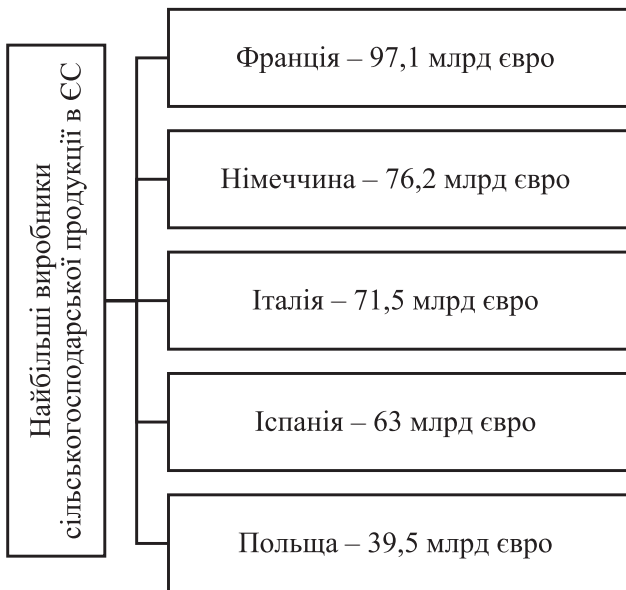

Рис. 1. Найбільші виробники сільськогосподарської продукції в ЄС

Джерело: створено на основі [7]

Далі важливо визначити базові індикатори стану виробництва сільськогосподарської продукції у країнах-членах ЄС. Так, згідно з дослідженням О. І. Котикової та А. В. Богославської можна визначити такі економічні базові індикатори [6]:

- частка сільського господарства в економіці країни (країн);
- динаміка інвестицій в основний капітал сільського господарства країни (країн);
- індекси продукції сільського господарства країни (країн);
- динаміка валової продукції сільського господарства країни (країн) за розрахунком на 100 га сільськогосподарських угідь;
- продуктивність сільськогосподарських тварин;
- динаміка виробництва продукції тваринництва за розрахунком на 100 га земельних угідь;

- урожайність основних видів сільськогосподарських культур;
- індекси продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах;
- динаміка рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств та ін.

Спираючись на наявні та доступні дані пропонуємо дещо відредагувати даний перелік. Тож визначимо наступні базові індикатори виробництва сільськогосподарської продукції і розвитку фермерства в країнах ЄС, які будуть розглянуті далі:

- частка сільського господарства в економіці країн або ЄС в цілому;
- обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в країнах ЄС;
- інтенсивність виробництва сільськогосподарської продукції.

Ці індикатори є показниками того, наскільки у країнах ЄС розвинене виробництво сільськогосподарської продукції, стану виробництва даного виду продукції, а також загальному рівню розвитку сільського господарства в Європейському Союзі.

Перше, що варто розглянути, це частка сільського господарства в економіці країн ЄС. Згідно з дослідженням дослідників на чолі з А. Ярош-Анговською представимо частку сільського господарства в усіх країнах ЄС на рис. 2. (Старі країни-члени (ЄС-15) показані світло-блакитним кольором, а нові країни-члени (ЄС-13) – темно-синім).

Згідно з наведеним графіком зазначимо, що найбільшою часткою у структурі ВВП є у Румунії, найменшою – у Люксембурзі. Відповідно, найбільш вагоме значення сільське господарство посідає в країнах Східної та Південної Європи (Балканського півострову), де створені найкращі умови для його розвитку. Разом з тим, порівняно невисока частка сільського господарства у ВВП не свідчить про те, що виробництво аграрної продукції в цих країнах перебуває на низькому рівні.

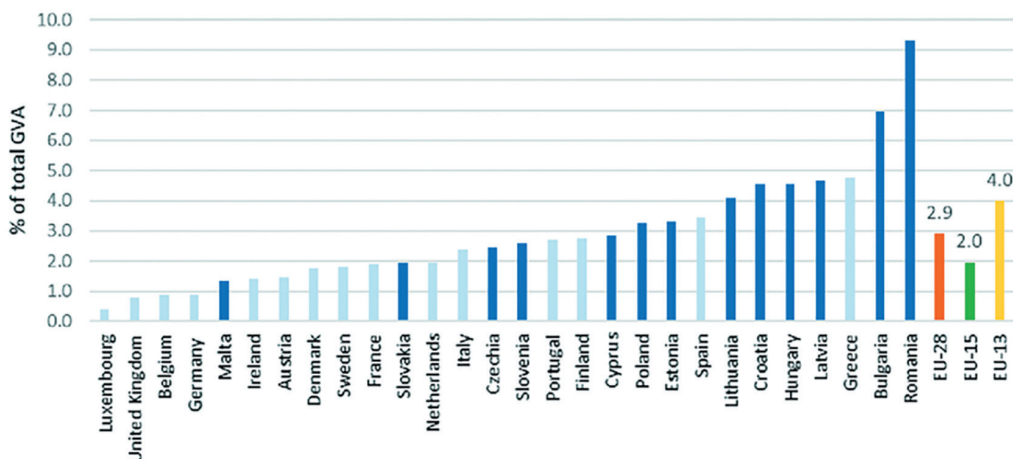

Рис. 2. Частка сільського господарства у ВВП країн ЄС з 2004 по 2020 рр.

Джерело: [8]

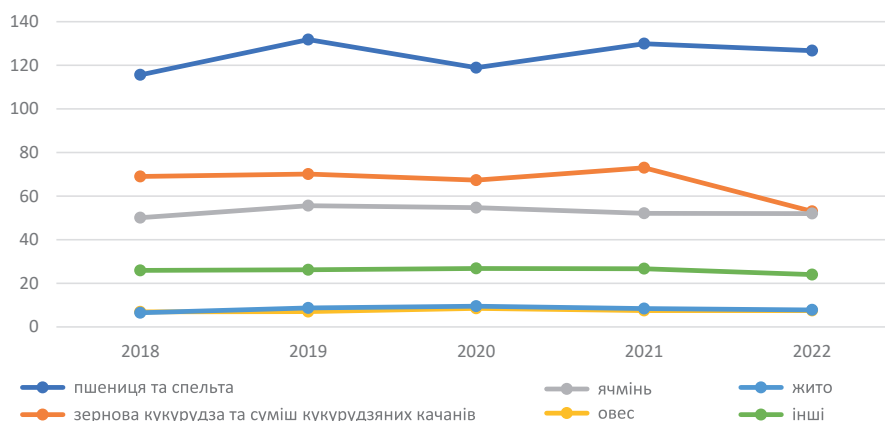

Рис. 3. Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в ЄС

Джерело: створено на основі [9]

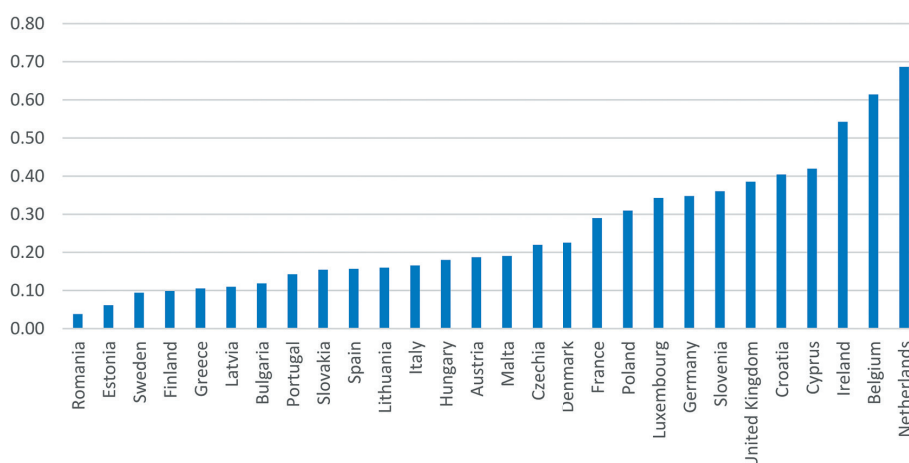

Рис. 4. Рейтинг країн-членів ЄС за інтенсивністю сільськогосподарського виробництва з 2010 по 2019 рр.

Джерело: [10]

Далі проаналізуємо обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в країнах-учасниках Європейського Союзу. Представимо дані на рис. 3.

Згідно з наведеними даними зазначимо, що протягом останніх років обсяги виробництва аграрної продукції в ЄС є нестабільними, що може бути спричинено природними факторами, наприклад – недостатня кількість опадів. Обсяги таких культур, як ячмінь, овес, жито та інші культури майже не змінюються протягом останніх п'яти років. Обсяги вирощування пшениці зменшилися у 2022 році порівняно з 2021, а кукурудзи – значно зменшилися у 2022 порівняно з 2021 [8].

Також на рис. 4 наведемо рейтинг країн-членів ЄС за інтенсивністю сільськогосподарського виробництва з 2010 по 2019 рр.

Так, найбільша інтенсивність виробництва – у Нідерландах, найменша – у Румунії. Інтенсивність не співпадає з часткою сільського господарства у ВВП країн.

Висновки. Загалом, проведене дослідження свідчить про те, що сільське господарство посідає важливе місце у господарстві країн ЄС, хоча й має незначну частку у структурі ВВП, надає

можливість виробляти сільськогосподарську продукцію та забезпечувати потреби населення країн Європейського Союзу. Базовими індикаторами стану виробництва сільськогосподарської продукції і розвитку фермерства у країнах-членах ЄС можемо вважати такі показники, як: частка сільського господарства в економіці країни, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, інтенсивність виробництва сільськогосподарської продукції в країні. Проведений аналіз показав, що розвиток сільського господарства в країнах Європейського Союзу відбувається нерівномірно. Це пов'язано з різноманіттям економічних, кліматичних, політичних і соціальних чинників, які впливають на аграрний сектор у різних країнах. В країнах Західної Європи, як правило, спостерігається вищий рівень продуктивності, значні інвестиції в сучасні технології та ефективні методи господарювання, що забезпечує стійкий розвиток галузі. Водночас у Центральній та Східній Європі сільське господарство часто стикається з меншими рівнями продуктивності та обмеженими можливостями для впровадження інновацій. Таким

чином, для подолання відмінностей необхідний гнучкий підхід у спільній аграрній політиці ЄС, що сприятиме вирівнюванню розвитку сільсько-господарського сектору та підтримці країн, які потребують додаткових ресурсів. Під час співробітництва України з Європейським Союзом,

пріоритетним її напрямом зовнішньої політики є сфера сільського господарства. Оскільки аграрний сектор України має експортну спрямованість, важливим є впровадження стандартів та норм аграрної політики ЄС, включно зі Спільною аграрною політикою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. П'ясецька-Устич С.В. Генезис спільної аграрної політики ЄС: перспективи та ризики для України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 7. С. 23–28
2. Кіреєва Е.А., Костюченко Д.Л. Політика розвитку сільських територій у країнах Європейського Союзу. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2017. № 8. С. 68–79
3. Альбещенко О. Європейський досвід забезпечення сталого розвитку аграрного сектора сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37.
4. Nowak A., Janulewicz P., Krukowski A., Bujanowicz-Haraś B. Diversification of the level of agricultural development in the member states of the European Union. *Cahiers Agricultures*. 2016. Volume 25. No 5.
5. Angreyovska A., Glova J. Sustainability of Farms in EU Countries in the Context of Income Indicators: Regression Analysis Based on a New Classification. *Agriculture*. 2022. Vol. 12 (11).
6. Котикова О.І., Богославська А.В. Економічні індикатори сільськогосподарського землекористування в системі моніторингу сталого розвитку України. *Агросвіт*. 2017. № 9. С. 3–11.
7. All you need to know about the EU agriculture sector. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/02/13/all-you-need-to-know-about-the-eu-agriculture-sector>
8. Jarosz-Angowska A., Nowak A., Kołodziej E., Klikocka H. Effect of European Integration on the Competitiveness of the Agricultural Sector in New Member States (EU-13) on the Internal EU Market. *Sustainability*. 2022. Vol. 14 (20).
9. Agricultural production – crops. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agricultural_production_-_crops
10. Zakrewska A., Nowak A. Diversification of Agricultural Output Intensity across the European Union in Light of the Assumptions of Sustainable Development. *Agriculture*. 2022. Vol. 12 (9).
11. Кваша, С.М., Павленко О.М., Вакулєнко В.Л. Базові цілі спільної аграрної політики європейських країн та еволюція розвитку ПВЗВТ Україна – ЄС. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2024. № 3 (75). С. 129–133.

REFERENCES:

1. Piasetska-Ustych S. V. (2016) Henezys spilnoi ahrarnoi polityky YeS: perspektyvy ta ryzyky dlia Ukrainy [Genesis of the EU's Common Agricultural Policy: Prospects and Risks for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu - Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. vol. 7. pp. 23–28
2. Kirieieva E. A., Kostiuhenko D. L. (2017) Polityka rozvytku silskykh terytorii u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Rural development policy in the European Union]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment – Economics. Finance. Management*. vol.8. pp. 68–79
3. Albeshchenko O. (2022) Yevropeyskyi dosvid zabezpechennia staloho rozvytku ahrarnoho sektora silskykh terytorii [European experience in ensuring sustainable development of the agricultural sector in rural areas]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. vol. 37.
4. Nowak A., Janulewicz P., Krukowski A., Bujanowicz-Haraś B. (2016) Diversification of the level of agricultural development in the member states of the European Union. *Cahiers Agricultures*. vol. 25 (5)
5. Angreyovska A., Glova J. (2022) Sustainability of Farms in EU Countries in the Context of Income Indicators: Regression Analysis Based on a New Classification. *Agriculture*. vol. 12 (11).
6. Kotyikova O. I., Bohoslavskaya A. V. (2017) Ekonomichni indykatory silskohospodarskoho zemlekorystuvannia v systemi monitorynhu staloho rozvytku Ukrainy [Economic indicators of agricultural land use in the system of monitoring sustainable development of Ukraine]. *Ahrosvit – Agrosvit*. vol. 9. pp. 3–11.
7. All you need to know about the EU agriculture sector. Available at: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/02/13/all-you-need-to-know-about-the-eu-agriculture-sector>
8. Jarosz-Angowska A., Nowak A., Kołodziej E., Klikocka H. (2022) Effect of European Integration on the Competitiveness of the Agricultural Sector in New Member States (EU-13) on the Internal EU Market. *Sustainability*. vol. 14 (20)
9. Agricultural production – crops. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agricultural_production_-_crops
10. Zakrewska A., Nowak A. (2022) Diversification of Agricultural Output Intensity across the European Union in Light of the Assumptions of Sustainable Development. *Agriculture*. vol. 12 (9)
11. Kvasha S., Pavlenko O., Vakulenko V. (2024) Bazovi tsili spilnoi ahrarnoi polityki yevropeyskikh krain ta evolyutsiya rozvytku DCFTA Ukraina – EU. [Basic objectives of the common agricultural policy of european countries and the evolution of the eu-ukraine]. *Naukovi pratsi Mizhregionalnoy Akademii upravlinnya personalom. Ekonomichni nauki – Scientific papers of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic sciences*, vol. 3 (75). pp. 129–133.